

57

Redactie:

J. W. A. VAN WELSEME, *Viosplein-Zuid N°. 1,*
Weltevreden.

C. A. BACKER, *Buitenzorg.*

S. LEEFMANS, *Padang.*

DR. W. ROEPKE, *Buitenzorg.*

Levend en Dood Materiaal:

C. A. BACKER, *Buitenzorg.*

Vaste Medewerkers:

Dr. W. DOCTERS VAN LEEUWEN.

P. A. OUWENS.

J. SYBRANDI.

EDW. JACOBSON.

Prijs per jaar f 8.50 — Leden der N. I. H. V. ontvangen het Tijdschrift gratis.

IN HET OERBOS VAN DE OPHIR.

Ein freies Leben führen wir,
 Ein Leben voller Wonne;
 Der Wald ist unser Nachtquartier.
 (DIE RÄUBER).

Het is ditmaal de Goenoeng Talamau, die het doel van een zoölogiese en botaniese stroomtocht zal vormen. Deze berg, bij de zeelui als Ophir bekend, ligt aan de Westkust van Sumatra, zowat halverwege Padang en Air Bangis. Met de veel lagere Pasaman is hij door een rug verbonden, zodat het wel lijkt of laatstgenoemde slechts een parasitaire krater van de Talamau vormt. De legende, die de naam wil verklaren, verhaalt, dat beide bergen in vroeger tijd innig verbonden als echtpaar één geheel vormden, totdat een onderlinge twist de Ophir deed besluiten zijn gade te verstoten en hij de talak ¹⁾ uitsprak met de woorden: *talak mau*.

Wat de fauna en flora betreft, was deze berg nog vrijwel een terra incognita en dit deed mij besluiten mijn krachten daaraan te beproeven. Wel beklom in 1838 de geoloog Dr. L. HORNER de Ophir, doch omtrent de dierenwereld van dit gebied zijn zijne berichten slechts schaars.

¹⁾ *talak* is de verstoting van de echtgenote volgens het moslimse recht.

Ik zal ditmaal niet, zoals op de meeste van mijn vroegere tochten, alléén de wildernis ingaan. Als reisgenoot sloot zich bij mij aan de heer BÜNNEMEYER, plantenverzamelaar van het Herbarium te Buitenzorg, nog niet lang geleden uit Holland geïmporteerd en dien ik in de geheimen van het rimboe-leven zal inwijden.

Een mandoer van het Herbarium staat hem ter zijde, terwijl als mijn valet de chambre fungeert de Minangkabauer Amin, door ons *le beau Amin* genaamd, omdat hij veel indruk maakt op de inlandse schonen, reeds menig huwelijk achter de rug en waarschijnlijk nog meer voor de boeg heeft. Vóór zijn vertrek uit Fort de Kock heeft hij zich alweer eens van de uitverkorene zijns harten laten scheiden, wat hier nog gemakkelijker gaat dan op Java. Reeds op enige van zijn vroegere tochten heeft hij mij vergezeld en hij deed nu de plechtige gelofte mij nooit meer te zullen verlaten; waarvoor de hemel mij beware!

Een ander gewichtig lid van ons gezelschap is mijn minangkabause preparateur Said, reeds lang in mijn dienst. Hij is niet „erfelijk belast” met een al te grote dosis intelligentie, doch voor het prepareren van vogelhuiden is zijn verstand juist toereikend. Zijn dominerende eigenschap is gierigheid, die hem er o. a. toe brengt zijn lucifers te splijten om er dubbel genot van te hebben. Onder zijn leiding zijn te Fort de Kock nog drie jeugdige Minangkabauers in de taxidermie opgeleid; ze moeten nu in de rimboe verder gedresseerd worden.

De Kërintjiër Mat Getoep kennen de lezers reeds van vroeger ¹⁾. Ook deze keer heb ik hem met drie landgenoten laten overkomen om zijn kundigheden als spoorzoeker, strikkenzetter en pondok-architekt ten dienste van de expeditie te stellen. Ik vrees echter dat de trawanten, die hij deze keer meegebracht heeft, van heel wat minder gehalte zijn, dan die vroeger in mijn dienst waren. In elk geval zijn zij aan reinheid niet gewend en is het mij nog niet mogen gelukken, hen over te halen om zich te baden.

Na te Fort de Kock alles voorbereid te hebben, waartoe heel wat meer tijd, moeite en geld nodig zijn, dan men zo oppervlakkig zou denken, is de hele uitrusting in twee *pedati's* (karren met een karbouw bespannen) naar Taloe geëxpedieerd, een afstand van 158 K. M. Wij met ons gevolg maken echter gebruik van de Gouvernementsautomobiëldienst, die Fort de Kock met Sibolga verbindt. Over Bondjol en Loeboek Sikaping wordt nog dezelfde middag (6 April) Panti bereikt, waar wij de vrachtauto verlaten. De inlanders hebben wij bij Dalik, even voorbij Loeboek Sikaping, achtergelaten; die gaan te voet langs een binnenweg over de theeonderneming Tanangtaloe naar Taloe.

Panti, een berucht malaria-nest, ligt aan de rand van een groot moerasbos. Zoölogies en botanies is zulk een moerasbos uiterst interessant; een menigte merkwaardige planten doen er mij naar verlangen hier eens te botaniseren. De ondergroei is zo geheel verschillend van die van een gewoon bos, terwijl talrijke rotans en lianen als reusachtige festoenen tussen de woudreuzen zijn opgehangen.

In Panti wacht ons een bendi, om ons over Tjoebadak naar Taloe te brengen; de prachtige autoweg voert langs diepe ravijnen en hoogopgaand oerbos, waar geen menselijke woning te bekennen valt; eerst bij de waterscheiding staan weer enige inlandse hutten. De eerste 4 paal gaan tamelijk steil omhoog en het paardemateriaal van ons vehikel is van zulk slecht allooi, dat wij tot aan het hoogste punt de weg te voet afleggen. Het terrein is hier zeer aan aardstoringen onderhevig en op vele plekken liggen langs den weg nog grote steenblokken, die men voorlopig op zij heeft gerold.

Laat in de namiddag bereiken wij Tjoebadak, een plaatsje op 680 M. hoogte, met

¹⁾ *Trop. Natuur*, jaargang 1917. Rimboe-leven in Sumatra.

een mandélingse bevolking. De omstreken zijn vrijwel kaal ten gevolge van ladangbouw en hebben voor ons dus weinig aantrekkeliks.

7 April. 's Morgens worden wat planten in de omtrek van de pasanggrahan verzameld en 's middags gaat de reis verder per bendi. Op de 29 K. M. lange weg naar Taloe zijn verscheidene bergruggen te overwinnen. Een geweldige regenbui en het ongemakkelijke voertuig maken de rit nu juist niet tot een biezonder genoegen.

In deze streek heeft de bevolking veel last van tijgers; op elke pleisterplaats hebben de inlanders het druk over het aantal djawi's (runderen), dat de laatste tijd door de tijgers is weggehaald. De bevolking is echter te indolent om tijgervallen te maken en zich zodoende van de plaag te bedrijven.

Taloe, of Tãloe, zoals de bewoners zelf de naam uitspreken, ligt te midden van een grote sawahvlakte. In lang vervlogen tijden is hier een kratermeer geweest en de oude, dicht met bos bedekte kraterwanden rijzen in een halve cirkel tamelijk steil uit de vlakte omhoog.

In het zuiden hebben de Batang Taloe en haar zijrivier de Batang Paroman de kraterwal doorbroken, doch vormen een gebrekkige afwatering van de Taloe-vlakte. Bij langdurige regens staat deze gedeeltelijk onder water, waarom dan ook het voornemen bestaat door verlaging van de drempel in de Taloe rivier hierin verbetering te brengen.

7-9 April. Wij zijn genoodzaakt te Taloe op onze pedati's te wachten en nemen onze intrek in de pasanggrahan. Om de tijd niet nutteloos voorbij te laten gaan, wordt in de omtrek gebotaniseerd. De Regenbomen (*Pithecolobium Saman*), waarvan een laan de gehele plaats doorsnijdt, schijnen een biezonder gunstige groeiplaats voor orchideeën op te leveren. Wij vinden daarop niet minder dan een 40- tal soorten.

Taloe op 500 M. gelegen, is, ten gevolge van de omringende moerasachtige sawahvlakte, niet vrij van malaria. In de maanden Januari tot Maart komen in deze streken veelvuldig hevige westewinden voor, die de inlanders *langkisau* noemen. De kracht van deze wind kan soms zo groot zijn, dat de plaatijzeren dakbedekking van gebouwen op verre afstand wordt weggeslingerd.

10 April. Om de tijd te korten breng ik een bezoek aan de 600 M hoger in het gebergte gelegen theeonderneming Tanangtaloe. De weg daarheen is in deplorabele toestand, zodat ik de vriendelijkheid van de Administrateur om mij zijn bendi te zenden dankbaar aanvaard.

Eerst gaat het door het ravijn van de Tanang deels nog met prachtig oerbos bedekt, en verder langs ladangs zigzags-gewijze naar boven. Een lichte ongesteldheid verhindert mij van de mooie rit ten volle te genieten en als ik in de gastvrije woning van de Administrateur beland, ben ik genoodzaakt dadelik naar bed te gaan.

Tanangtaloe, de eerste theeonderneming op Sumatra's Westkust ¹⁾, ligt aan de oorsprong van de Aier Tanang. Met één blik is de gehele aanplant te overzien als een tamelijk vlakke kom tussen de omringende met bos bedekte heuvelruggen.

11 April. Ik voel mij nog erg ellendig, wat mij echter niet verhindert in de tuin van de Administrateur een kijkje te gaan nemen naar een botaniese merkwaardigheid. Het is de z. g. Zwarte Clematis (*Clematis smilacifolia* WARB.), een klimplant uit het nabij gelegen oerbos. De bloemen, die groter zijn dan van de gewone witte soort (*Clematis paniculata* THUNB.), hebben een zwartachtig purper bloemdek, waartegen de witte meeldraden sterk afsteken. Bij de bloemknoppen is de binnenkant van de bloembladen zelfs roetzwart,

¹⁾ Sedert door enige meerdere gevolgd.

een zeldzame verschijning in de natuur. Merkwaardig, dat deze plant, die over de hele Archipel verspreid voorkomt, zo weinig bekend is en men ze nagenoeg nooit in tuinen ziet aangeplant.

Het heeft in de afgelopen nacht geweldig geregend; wij zijn hier trouwens in het regenland bij uitnemendheid met een gemiddelde regenval van 5274 mM. per jaar. Van dit cijfer krijgt men eerst een juist begrip, als men het vergelijkt met dat van het regenrijke Buitenzorg, dat op een gemiddelde van *slechts* 4282 mM. per jaar kan bogen.

12 April. Heden ben ik weer zo ver hersteld, dat ik de terugtocht naar Taloe kan ondernemen, doch ik voel mij nog niet in staat om mijn plan, langs de weg te botaniseren, ten uitvoer te leggen.

Het enige, wat ik thuis breng is een *Lecanopteris Curtisii*. Bij deze eigenaardige varensoort, die een epiphytische levenswijze voert, staat elke bladsteel op een blaasachtig opgezwollen basis, die lichtgroen van kleur en van binnen hol is. Deze onregelmatige blazen vormen een aaneengesloten geheel, dat door middel van wortels aan de schnors van bomen, vaak doerianbomen, is vastgehecht. Evenals bij de bekende mierenplanten *Myrmecodia* en *Hydnophytum* worden ook bij *Lecanopteris* de holten in de plant door mieren bewoond ¹⁾.

Bij mij terugkeer in Taloe blijken de pedati's met ons goed er reeds te zijn en worden ze doorgezonden naar Soekamananti, van waaruit de eigenlijke bergtocht zal beginnen.

13 April. De afstand tot Soekamananti, 17 paal ²⁾, moet per bendi afgelegd worden, doch daar slechts een enkel voertuig te krijgen is, gaat de heer B. vooruit en zal mij van Soekamananti een bendi zenden, waarmee ik morgen kan volgen. Zo gemakkelijk gaat het vervoer hier dus niet en zonder meer laat de Talamau zich niet overrompelen. Elke morgen tekent de bergreus, waarvan de top 2912 M. boven zee ligt, zich als een tamelijk regelmatige, groene kegel in het zuiden af. Zijn met dichte oerwouden bedekte hellingen, door zware ravijnen gegroeft, lijken heel dichtbij te zijn, zodat elke boom zich scherp aftekent. Het bovenste gedeelte is slechts met struikgewas en gras begroeid en duidelijk zijn een drietal oude lavastromen te onderkennen, die zich een 400 à 500 M. langs de bovenste helling uitstrekken.

Van de veel lagere Pasaman (2190 M.) is van hieruit slechts het bovenste topje ter rechterzijde van de Talamau zichtbaar.

14 April. De grote weg naar Soekamananti en verder naar het aan zee gelegen plaatsje Sasak, de afscheephaven van het distrikt, verlaat de vlakte van Taloe langs het ravijn van de Paroman.

Toen de vlakte nog een kratermeer was, moet hier een doorbraak van de kraterwal plaats gehad hebben en al naar gelang de uitwatering van het meer in de loop der tijden haar bed dieper uitgroef, is ook het niveau van het kratermeer gedaald, tot het slotte geheel leeg liep.

De kloof levert een prachtig gezicht op met haar weelderig begroeide en zwaar beboste wanden en in de laagte, steil beneden ons, bruist de Paroman over haar steenachtig bed.

Einde 1915 heeft in de kloof bij Pasangging een geweldige aardstorting plaats gehad, die het transport gedurende lange tijd stremde. Aan de opruiming daarvan en aan het graven van een nieuwe weg hebben honderden herendienstplichtigen bijna een jaar lang gewerkt.

Is men eens door de kloof heen, dan wordt de omgeving eentoniger. Bloekar ³⁾

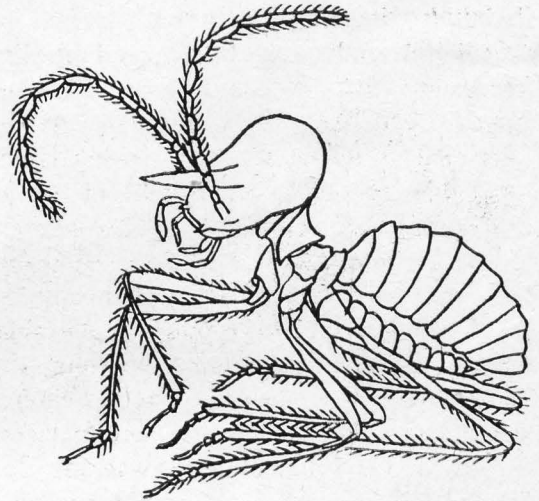
¹⁾ Zie beschrijving en afbeelding in de *Trop. Natuur* jaarg. VI, afl. 12.

²⁾ De Sumatrapaal is 1½ K. M.

³⁾ Secundair bos, dat de gedurende enige jaren als bouwveld gebruikte terreinen spoedig weer bedekt. Wordt het land te lang achter elkaar bebouwd, dan schiet het bos niet meer op, doch in stede daarvan neemt de alang-alang er bezit van en dan is de grond voor inlandse kultuur zo goed als verloren.

en nog eens bloekar bedekken de heuvels en hellingen aan beide zijden van de weg, die hier over de laatste uitlopers van de Talamau loopt.

In een struik langs de weg zie ik een bolvormig voorwerp hangen, wel tweemaal zoo groot als een klapper, dat tussen de takken en twijgjes is ingebouwd. Het is een boomnest van een soort dagtermieten (*Eutermes*), uit zeer dunne laagjes klei vervaardigd, en heeft het voorkomen van een reusachtige sirikaja-vrucht. Deze termieten zijn zwart van kleur en, afwijkend van de gewoonten van andere termieten, schuwen deze het daglicht *niet*. In het bos treft men haar kolonnes vaak op klaarlichten dag aan. Over afstanden van 30 meter en meer marcheren de arbeider-termieten heen en weer om te fourageren. De meeste arbeiders dragen daarbij een balletje fijngekauwd korstmos naar het nest. Ter weerszijde van de kolonneweg, die niet zoals bij andere termieten met een aarden galerij is overdekt, hebben de soldaten post gevat. Deze soldaten zijn niet voorzien van geweldige kaken voor de verdediging, zoals wij dit bij andere soorten zien, doch in stede daarvan dragen zij een grote hoorn op het voorhoofd. De punt van de hoorn bezit een opening, waaruit zij een kleverig vocht te voorschijn kunnen doen treden. Met dit verdedigingswapen worden de vijanden „vastgelijmd” en aldus onschadelijk gemaakt.

Eutermes-soldaat.

Bij mijne aankomst in de pasanggrahan te Soekamananti vind ik de heer B. te midden van bergen chinees papier bezig de tot nu toe verzamelde planten te ordenen. Onze goederen liggen hoog opgestapeld in de bijgebouwen en ik kan dadelik met uitzoeken en overpakken beginnen.

Na een langdurige bespreking met de Demang van Taloe, toevallig te Soekamananti aanwezig, en andere inlandse hoofden, zijn wij tot de wetenschap gekomen, dat het officiële pad naar de top, indertijd ook door de triangulatiebrigade gevolgd, bij het dorp Pinagar afslaat. Van dit pad maken ook de koelies gebruik, die elk jaar (?) de triangulatiepaal heten te witten en te onderhouden. Een tweede pad loopt van Soekamananti over Loeboek Landoer, doch het moet veel slechter zijn. Besloten wordt daarom gebruik te maken van het pad over Pinagar, welk dorp een 3 paal in de richting van Taloe aan de grote weg ligt.

15 April. Vandaag is het marktdag te Simpang Ampat, een plaatsje $3\frac{1}{2}$ paal in de richting van Sasak. Ik begeef mij daarheen, om te trachten allerlei levensbehoeften als kippen, zout, petroleum, enz. voor mij en mijn personeel inteslaan. Doch nauweliks hebben de verschillende kopers dit in de gaten of ze vormen een „trust” tegen mij en zetten de prijzen flink op. Doch zo gemakkelijk laat een gewezen koopman zich niet vangen. Ik keer dus naar huis terug en laat mijn jongen achter met de opdracht de verschillende artikelen tot niet hoger dan bepaalde prijzen in te kopen.

(Wordt vervolgd).

EDW. JACOBSON.